

Вихованці Почай-ріки. У плавнях трохи туману

КУПИТИ

У давні часи, коли ріки з'єднували світи, а могутня Почайна несла свої води вільно, старі казки були ще свіженькими мемами, прокляття спрацьовували, а боги й духи вешталися по землі. Наша оповідь про сина вождя та його друзів із селища на березі Почай-ріки. А ще про дорослішання й пошук себе у великому ворожому світі в далекій землі за межами імперій і відомих карт.

Якось сини володарки Почай-ріки влаштували розбрат. Щоб захистити старшого від підступу молодших, богиня обрала лю- дину. Бо тільки людина, хай якою слабкою вона здавалася, здатна змінити споконвічний порядок речей. Через ці суперечки богів юний Зима й опинився в полоні могутньої річкової володарки, наче мало йому інших проблем.

А Рута, Деян, Лада й Любомир, звісно, помчали на допомогу, сперечаючись і сварячись дорогою (а як без цього?). І так чи інак, а доведеться цій ватазі розбиратися з усіма проблемами самотужки, стикнутися із богами, духами, протис- тояти воїнам-людям, вижити, подорослішати й відшукати но- вий дім.

*Драго, який грає в ігри так, що давні
епохи оживають у ремеслі. Дякую,
що слухав мої дурнуваті запитання
і знаходив час розпланувати ткання,
прядіння, засівання врожаю в уявному
світі уявних людей.*

*Ученим, які допомагали з джерелами
та деякими складними питаннями.
Дякую вам за витримку.*

*Моїй доньці, яка вчасно намалювала
на уявній мапі будиночок і сердечко.*

Зачин

Стежки, що з'являються і зникають

— Тебе, дурнуватий, із рибою оженять. — Так буває, коли тебе образили: уже й за кривдником загуло, а гідкі слова дзвенять у вухах і ніяк не затихають. — До риби посватаєшся, дари потопиш, мисливцю криворукий.

Це була дурнувата сварка. Ждан, дядьків старший син, майже дорослий, а затявся, наче маленький. Усе тому, що сам схибив на ловах, і тепер шукав, до кого доскіпатися — наприклад, до невдалої Зиминої стріли. І можна було б не зважати — Зима не любив дарма тратити слова і сваритися не дуже любив — але батько дивився на обох, наче вичікував, а тоді звелів іти спати. Й от Зимі, який покійно закотився на довгу лаву, накрившись вузьким рядном, що пахло димом і лишало на шкірі відчуття шорсткого доторку, мов ти звіра якого погладив, здавалося тепер, уперто й пекуче, що батько очікував од нього якоїсь правильної відповіді, й без неї він, наче переможений. Наче якийсь... неправильний.

Тепер, стоячи в темряві, що потроху розбавлялася повітрям і рідшала, оголюючи для зору кут старої, критої очеретом дровітні, кут загорожі, за яким починалася стежка до ріки, Зима повторював собі найкращу відповідь, яку вигадав. «Добув трохи. Не спалося». І здобич на колоду — недбало — отак. Добре б, якби вона була велика, щоб і кинути її було важко. Але згодиться і куріпка, аби не дуже худа.

Зима наїжачився, ховаючи руки під шерстяну накидку, стягнуту біля горла маленькою застібкою. Досвітки холодні були. Старі люди казали, що тепер весни теплі, не те що в їхній юності, коли в цей час лише благословлялося на провесну. А коли бабина баба дівкою була, подейкували, то й узагалі лежав по всіх усядах сніг і не було ніяких ваших весен, а були тільки дві пори року — зима та блаженське, холодне літо. Літові тому, мов кволій дитині, треба було чимало часу, щоб зміцнити й дати сякий-такий врожай, і майже відразу, зміцнівши, котилося воно до згасання, не встигнеш і щік нагріти під сонечком. Дорослі, думалося Зимі, часто

перебільшують, не може такого бути, щоб не було весен; весни були завжди. Утім йому здавалося, що й сам він завжди був.

Ніч відступала. Світ починав належати денним звірам і людям. Селище на березі — заглиблені в глину житла, криті очеретом і соломою, напівукопані в землю клуні, навіси, плетені огорожі, купи хмизу, дровітні, тварини й люди — мало ось-ось прокинутися. То було б, наче розворушився мурашник — великий, тригорбий, який приваблював Зиму в дитинстві, бо здавалося, що мурашиних кіз теж можуть вигнати на пасовисько, і тоді ти побачиш їх, мов щось чудесне. Та Зима мусив постояти ще кілька митей, слухаючи передсвітанковий ліс, — і рушати. Од лісу селище відділяла смуга засіяних туманних полів. Невеликих, бо використовували кожную придатну галявину. Тут, не так, як удома, але по-своєму владно, порядкували приязні до людей духи. Од ріки відділяла лише ліщина, у якій натоптали зручних стежок. Видно, хто йде, видно, куди. А в лісі — не видно, і там уже як пощастить.

Зима почув, як Змій вагомо й водночас тихо пірнає назад у ріку. Він не бачив — але уявляв, як там, під водою, розвиваються темні кільця, і Змій одним поштовхом поринає в каламуть, у тіні, проти течії — сильне, велетенське, лускате тіло повелителя донного мороку й передсвітанкового берега. Зима замислився — на мить, перш ніж наважитися. У вранішній тиші ще тривав цей віддалений глухий плюскіт — звук протяжний і важкий, наче падіння краплі води.

Світ туманного ранку водночас примарний і дуже реальний. Примарний, бо туман розмиває все, бува, витягнеш руку — і вона зникла, чи є там у тебе пальці ще. А реальний, бо туман важко пахне вологою та очеретами, відчувається холодом на шкірі, переможно підступає до житла, робить звуки глухими, та й ця глухота — вагома, немов крок звіра. У тумані легко загубитися, бо він спотворює все довкола. Та зараз, причаївшись біля поваленого під час нічної бурі стовбура, Зима розумів, що туман рідшає. Вітром розвіє потроху, лишиться тільки в западинах, у ярках, у плавнях, в очеретах — шматками, схожими на скуйовджене біле хутро. Тоді вийдуть у справах усі, але він — він до того часу міг би вже повернутися із чимсь суттєвим.

Зима ж уявив погляд батька — важкий, але схвальний — з-під лоба. Похвала його завжди була така, наче ти й молодець, а наче міг би й краще. Зимі хотілося, щоб йому всміхнулися. Він плював через ліве плече з цією думкою — водночас озираючись, чи всі послули в теплі й темряві, у нутрі маленької хатинки, а чи хтось ненароком випхався назовні. Знав, що друзі чекатимуть біля води, на їхньому звичному місці, де від них подінешся — а більше не бажав бачити нікого.

Під рукою були стріли — він сам фарбував пір'я ягідним соком і кропивою. Він любив яскраве, хоча батькові стріли були чорні. Любив у такий спосіб брати із собою до лісу силу трав і барви, що їх можна видобути руками та змішати в правильних частках, аби щось отримати.

Стежка вела його від селища — де всі ще ховалися по оселях, де пахло димом, землею, металом і шкірою, тваринами й людьми, хлібом і смаленим ворсом — до лісу, що дихав вологою і туманом, до ріки, де Змій і нічні духи поступалися місцем ранковим птахам і лупатим риbam. Зима озирнувся через ліве плече. Він, шульга, на витягнуту руку ближчий до світу нави, ніж інші, відчував цю зміну ще гостріше, ніж запах і плюскіт води. Спершу ноги були важкі, відсидів, думаючи — та поступово розходився і розігнав кров. Відчув пружність поки знайомої стежки. Зимі хотілося летіти, бігти швидше, та він стримувався. Бо ж дорослий мисливець не поспішає, а прислухається.

Іще трохи, повернути за той дуб, за галявину, отам, коли немає туману, на землі видно сліди човнів, що їх тягли до води. Тоді з'явиться берег, кладка, куди човни пристають після риболовлі чи подорожі, де часто стовбичить батько Лади й неспіхом вдихає вітер. Ухнула сова — наче не час. Зима спинився. Звук повторився — гучніший і сильніший. Туман, у якому видно було вже живі дерева й повалені стовбури, знову почав гуснути. Чому так швидко?

Зима йшов, потім побіг, потім знову сповільнився. Він більше не відчував диму осель, не розумів, де ж лежить сонне селище, стежка зникла, а тоді наче знову виникла з туману, а тоді — знову. Туман ставав щільнішим, туман дихав вологою, та не річковою. Здавалося, що він насичений запахом трав'яного відвару. Мама варила такий, коли хтось хворів. Варила і

приспівувала. Тільки від її варива хотілося заснути й одужати, а в тумані було тривожно та зимно.

— Оце сходив.

...Ждан старший на три весни, але меткий, сильний, жилавий. Легше сказати, чийм улюбленцем він НЕ був — знахарки Ясни. Та вважала, що Ждан — брехло, мазунчик і лише на позір такий добрий, до кого треба. Решта дорослих ставила Ждана всім у приклад — і встигає він скрізь, і стріляє білці в око, і гарний такий (дивися, що то за наречений), світлий чуб спадає, наче золоте проміння, очі сині, руки сильні, а співає — заслухаєшся. Та молодші знали: Ждан — майстер сказати якусь гидоту потиху, поки ніхто не чує. Коли на очеретяні, солом'яні, дернові покрівлі землянок, стежки та зарості лягала перша вечірня роса, Ждан завжди співав, і справді добре.

Утім Зимі він казав те, що казав — майже вголос. Батько чув. Зима дивився в Жданові нахабні очі, на блиск його металевої застібки, довкола кидалися тіні, що їх домашній вогонь робить дуже темними й великими. Зимі здавалося, оце сяння не дає побачити про Ждана щось важливе. Закликає любити чи ненавидіти, а треба зрозуміти щось — й облишити це. Він часто дивно думав, а вже потім спалахував.

Важкий батьків погляд. «Спати йди. І ти теж».

Він іще виходить по хмиз для печі, що лежить, приготований, поруч, під дерновим навісом, і встигає хлипнути зимного вечірнього повітря, вогкої тиші, у якій збирається вітер, і прошепотіти Деяну: «Туман спадатиме. На старому місці. Якщо не...».

«Сам ти злякаєшся», — буркнув Деян. Вишкірив зуби. Веснянкуватий, спокійний, опецькуватий. Рукави засукані по лікоть — у цю холоднечу, що ще не остаточно забралася на північ. Тоді налетів сильний вітер, такий сильний, і дощ ударив у стріхи.

Під дах заганяли козу з козенятами. Не було часу базікати далі.

Тоді Зима заснув під завивання вітру й побачив сон, і прокинувся, сповнений образи, і водночас бажання іще раз доторкнутися до стін тієї споруди, до якої підійшов уві сні з туману, і воїни у воротах вітали його,

наче більш ніж дорослого. Зима запам'ятав червонуватий відблиск вогню, товсті колоди, що стояли аж над головою, і немовби зірка блиснула - наче йому особисто. Тим сумніше було прокидатися хлопчаком, який не придумав достойної відповіді.

...Світанок, темний і мрячний, лише натякав на те, що колись буде.

Стежка. Туман...

..Гуп, гуп, гуп... здавалося, що в лісі хтось велетенський рубас дрова, повагом, без надмірних зусиль, а підійдеш надто близько — утопче в землю велетенською ногою, і не смикнешся.

Зима чув воду, чув велику воду — але її дихання і плюскіт долинали то звідти, то звідси, й уперше в житті він не міг зрозуміти, у який же таки бік іде, чи до ріки, чи навпаки — віддаляється від неї. А щойно ж усе було зрозуміло.

...Зима спинився, прислухаючись до звуків, але вперше за життя і слух тутешнього мешканця, і загострене чуття шульги до потойбічного — усе підводило його. Він кілька разів здув із лоба волосся, до болю стиснув невеликий лук. У якусь мить йому здалося, що він тримається за зброю, наче за дерево чи корінь — бо вона єдина лишається тою самою, що й до приходу щільного туману.

Плюнув через ліве плече ще раз, намацав дорогу попереду. План був простий. Зима знав, що туман стелиться низько, з низин іде довше, ніж з пагорбів, отже, треба було дійти до товстого дерева, на яке можна влізти, щоб подивитися згори, і яке стоїть достатньо високо, щоб верхівка була над туманом. Жоден туман не стоїть вічно, у цьому зима був певен, і все ж йому жижки трусилися: кожна мить здавалася довгою і тягучою, дихати було важко, щільне повітря обліпляло, наче мокра тканина.

Іти, поки не знайдеш дерево.

У стовбур Зима майже влетів, бо зір підводив. Мусив спинитися і відсапатися, обмацати руками шерхку кору.

Гуп-гуп.

Звук наближався, і це теж не додавало впевненості.

— Агов! — закричав Зима. — Хто тут? — і закинув лук за спину, в полотняну довгасту торбу.

Гуп-гуп...

Він і ліз майже навпомацки, вирізняючи гілки радше чуттям, ніж очима — і вловлюючи їх, наче тіні в тумані. Зима дістався до розвилки, там, де можна було спертися, то ледь не загудів на землю. Дум-м-м, удар по стовбуру. Під ногами пройшлася маківка чи то людини, чи то велета — впливла із хвиль туману.

— Стій! — заволав Зима, чіпляючись у гілку, мов у смерть свою, чіпко до болю. — Стій!

Гуп...

Жодної відповіді.

Наступний удар прийшовся нижче, але важче. Довбнею він гатить, чи що... Гілка гойднулася, пальці слизнули по мокрій корі, й під Зимою хитнувся туман. Ще секунда — і полетиш кудись на невидиму землю. Зиму занудило, але він стиснув гілку ще й ногами, розпластався, мов жаба. Дерево було велике й міцне. Між гілок гуляв вітер. Коли Зима встиг так спітніти?

І тоді, попри туман, Зима відчув на собі важкий погляд. Очей не бачив, а погляд відчув.

— Злізай, — прозвучало наче голосом, а наче й ні. Глухо, мов у його голові. — Ти ж не вивірка, парубче. Тямиш?

Це було страшно й водночас... ніхто ще ніколи не звертався до нього, хлопчика, «парубче». Ніколи.

— Припини, — сказав Зима тремтячим голосом. — Я пошукаю дорогу та злізу.

І тоді до нього заговорили. Справді. Голос був грубий, віддавався луною аж до кінчиків пальців. Голос поважний.

— Леле-веле, пошукає він. Ось де дорога. Вона тобі потрібна. Тямиш?

Зима відчув. Туман рідшав лише в одному напрямку. Лівобіч, під ліву руку, там проступали з нього дерева і повалені колоди, й непевна стежка — проступала. І те, що було наприкінці — Зима не бачив цього. Але це йому не подобалося. Бо стежка вела кудись, куди він іти не обирав.

— Немає чого шукати, — проспівав голос, наче калатало, зовсім поруч. — Немає, юначе.

Фш-ш-ш... Довбня розшматувала щільне туманне повітря і вдарила об землю поруч.

КУПИТИ